

„Olvass többet, mert szabad leszel!” Beszélgetés könyvről, olvasásról Schäffer Erzsébet íróval

Október 21-én Schäffer Erzsébet Pulitzer-díjas újságíró és író tárlatvezetést tartott a Debreceni Irodalom Házában, ahova mi is ellátogattunk. Amellett, hogy megismertük a kiállítást, személyes történeteket is hallhattunk az írónőtől, akinek különleges stílusa mindenkit elvarázsol. A tárlatvezetést egy rövid író-olvasó találkozó követte, ami után az írónő volt olyan kedves, és egy kis időt szakított ránk, hogy feltehessük a neki szánt kérdéseinket.

Mire asszociál, ha azt hallja: könyv-könyvtár-olvasás?

Nagyon korán kezdtem olvasni. Az első mesés könyvemnek még a versikéjére is emlékszem: „Kisüt a napocska, olvad már a hó, jég, ébrednek álmukból vacogó mackóék. Mire a kis bocskok a mosdással készek, mackómama fürgén találja a mézet...” Ennyire megmarad minden a gyerekkorból, még egy ilyen semmi szöveg is. Az egész gyerek- és fiatalkoromat végigolvastam. Sokszor kilopakodtam a könyvemmel a baromfiudvar végébe, ott állt a budi – egy szép téglalapú épület, síkált ülőkével –, és ott olvastam. A deszkára odaraktam magam mellé a könyveket, és ha kiabáltak: „Erzsike!” – mert elég sokat kellett segíteni –, akkor olvastam, olvastam, és csak jó idő után kiabáltam vissza: „Jövök!”. Karcsi bácsi volt a könyvtáros abban a kis faluban, ahol kamaszlányként felnőttem. Szivarozott és pipázott. A pipafüst illatos volt, de a szivarok igen büdösek voltak. Ettől az egész könyvtár minden könyve büdös szivar szagú lett. De mindent tőle kaptam: Mikszáthokat, Móriczot, Kuncz Aladár Fekete kolostorát, az összes Dumas-t, a Dickens- könyveket és a többi csodát. Abban a büdös szivarszagú könyvtárban jöttem elém a gondolkodásomra ható legnagyobb dologok.

Miért tartja fontosnak az olvasást?

Nem tartom fontosnak az olvasást. Nem fontos, csak azt hiszem, nem lehet nélküle élni.

Milyen témájú könyveket szokott olvasni?

Nem meghatározott téma alapján választom a könyveket. Ha valami leköt, elolvasom. Múltkor például kezembe akadt egy ponyvának kinéző könyv, amiből végül cikket írtam. Egy kislányról szólt, Pollyanna (Az élet játéka) a címe. Most egy meditációról szóló nagyszerű könyv van a polcomon. Újra kezdtem olvasni a klasszikusokat: Steinbecket, Tolsztojt, Márquezt. Ugyanakkor szeretem a jó verseket és a novellákat is, főleg Mikszáthot, Móriczot. Azt hiszem, mindenevőnek számítok.

Van kedvenc könyve?

Sok kedvenc könyvem van, de ha egyet kell mondani, az Fekete István Téli berek című műve. De nagy kedvenceim Lázár Ervin fantasztikus meséi és novellái is.

Van olyan könyvbeli karakter, akire felnéz, vagy esetleg szívesen a bőrébe bújna, ha tehetné?

A jó könyv – és csak jó könyvet szabad olvasni – beszív, egy kicsit ott vagy te is a történetben, átéled. Nemrég édesanyám könyvei között kutatva ráakadtam Marilyn Monroe életrajzi írására. Igen érdekesítő könyv, napokig nem tudtam letenni. Sok mindent elmond, nemcsak erről a nagyszerű színésznőről, hanem a világról, amelyben élt, az őt körülvevő emberekről, a filmipar pénzközpontúságáról, s arról, hogy használta ki ezt a zseniális színésznőt a hollywoodi gépezet. Magam sem gondoltam volna, hogy ennyire leköt a története, s jobban megismerve még rokonszenvesebbé vált.

Van kedvenc idézete vagy mottója?

Jó harminc éve lehetett, Pilinszkyt olvastam, akinél rátaláltam egy nagyszerű mondatra. Simone Weiltől idézte a gondolatot, amiről úgy éreztem, végtelenül pontosan fogalmaz meg valamit. Valamit, ami, ha megértjük és elgondolkodunk rajta, az egész életünkre kihathat. Azóta sem tudok elszakadni ettől a mondatától, azóta írom az írásaim elé: „Meg kell tanulnunk vágyakozni az után, ami a miénk.” A Nők Lapjának köszönhetően sok tízezer ember megismerte, és olyannyira hatott az olvasókra, hogy e gondolat jegyében körök, klubok alakultak, és ó, borzalom! – volt, aki magára tetováltatta ezt a Simone Weil-mondatot.

Az Olvass többet! határtalanul-magyarul nemzetközi irodalmi vetélkedő egyik célja, hogy az embereket az olvasás szeretetére nevelje. Hogyan nevelte gyermekeit az olvasás szeretetére?

Szerencsére a magyar gyermekmese- irodalom nagyon gazdag. Talán nincs is még egy olyan nemzet, ahol a népmesék mellett olyan kiváló írók írtak a gyerekeknek, mint például Móricz Zsigmond, Weöres Sándor, Mészöly Miklós, Kormos István, Mándy Iván és még sokan mások. Esténként a férjemmel felváltva meséltünk a gyerekeinknek már egész kicsi koruktól fogva. Népmeséket, verseket olvastunk, de sokszor fejből meséltünk. Megesett, hogy ilyenkor elaludtam, bezzeg a gyerekek nem, azonnal szóltak: „Mama, alszol?” Hát így teltek a „mesés” évek, és ami a legszebb, hogy ők is mesélnek a gyerekeiknek.

Gyakran mondják, hogy egyre kevesebbet olvasnak nemcsak a gyerekek, hanem a felnőttek is. Mit tenne annak érdekében, hogy az emberek újra elkezdjenek olvasni?

Nem tudom, hogy mit csinálnék, lehet, hogy ki kellene forgatni magából a világot. Egy kicsit legalább. Lehet, hogy nem kellene többé televíziót nézni. Lehet, hogy mindenkit leültetnék, mondjuk a ligetben egy padra, és könyvet nyomnék a kezébe. Olyan jó könyvet, hogy ne tudja letenni. Vagy minden vonatba, buszba minden ülésre odatennék egy könyvet, megint csak olyat, hogy falni lehessen az oldalakat... Hallottam egy nagypapáról, aki minden könyv elolvasásáért zsebpénzt adott az unokájának. Vagy minden gyerek mellé szerződtetnék egy olyan pipás Karcsi bácsit, mint az én könyvtáros Karcsi bácsim volt. És hagynék időt az iskolásoknak az olvasásra. Nem tudom. Az biztos, hogy nagyon hiányzik a beszélgetés, a mesélés az életünkből. Csukás Istvánnal találkoztam nemrég, aki elmesélte, hogyan zajlottak náluk a hétköznapiak, gyermekként hogyan volt részese a felnőttek beszélgetéseinek: „Kovácsmester volt az apám, az udvarban jöttek-mentek a kocsik, beálltak patkoltatni, mi a lovak között éltünk, a hasuk alatt szaladgáltunk. Apám mindig tartott a vizes vödörben szódát meg egy kis borocskát és tűzön pattogtatott kukoricát. Ez egy kaszinó volt, az emberek leültek, beszélgettek, a jó mesélők történeteket

mondtak. Néha vastag dolgok is elhangzottak, de mi gyerekek ott lehettünk, nem küldtek el." Azt hiszem, az ebből a világból jövő gyerek olvasó ember lesz. Mert már ott megfogták a mesék, a történetek, még akkor is, ha olyan dolgokat is hallott, amik nem gyerekfülnek valók. Volt ott káromkodás, pikáns dolog, katonatörténet, pletyka, szerelem. De hát az élet az így igaz, így teljes.

Pulitzer-díjas újságíró és nagyon sikeres író. Minek a hatására kezdett el írni?

Segéd munkásként egy kábelgyárban dolgoztam. Érdekes világ volt. A raktárban volt egy elkerített rész, ahol visszaszállításra váró üres csévéket őriztek. A közelükbe se lehetett menni, mert az imperialista területnek számított, a kulcsot Faragó elvtárs őrizte. Ugyanis olasz csévék voltak, Olaszországba kerültek vissza. Ezt a hülyeséget, gondoltam, és egy délután kikotortam onnan néhány csévét, és franciául - mivel olaszul nem tudtam - „levelet” írtam rájuk: „Je suis une fille hongroise - magyar lány vagyok, itt élek Budapesten, a kábelgyárban dolgozom. Hosszú a combom, és nagy a fantáziám. Aki kapja, adja tovább. Ez egy palackposta. A világ nagy. Az élet szép. A bientôt. Au revoir. Salut. Elisabeth Schäffer.” Ráírtam a kábelgyár nevét, a raktári telefonszámot, és visszanyomtam a csévéket a helyükre, nem vette észre senki, és én magam is megfeledkeztem az egésztől. Majd egyszer Szabó bácsi, a portás felhívott: „Erzsike, maga egy Elisabeth?” „Miért kérdezi, Szabó bácsi?” Erre azt mondja: „Van itt egy ember, semmilyen nyelvet nem beszél, de magát keresi.” Hát odamentem, és azt láttam, hogy a porta előtt áll egy hófehér nyitott tetejű Alfa Romeo, abból az olasz gyárból, ahova a csévéket vitték. Ez 1969-ben volt. '69-ben Magyarországon nem lehetett utazni csak 3 évenként, fehér olasz autók ritkán jöttek a kábelgyár elé a Budafoki útra, szóval ez egy lehetetlen történet volt. De igaz! Nicola de Carolis mérnök úr ült az autóban, annak a gyárnak a főmérnöke, ahova a csévéket szállították. Elmondta, hogy huszonegy levelet írtam, mindet Ő kapta meg, mert a gyárban ő tudott franciául. Hosszú ideig leveleztünk, barátok maradtunk. Majd ezt a történetet kicsit elkanyarítva megírtam, és elküldtem egy barátomnak, aki visszaírt, hogy: „Schäffer, te egész jól írsz, hát miért nem írsz? Hát írjál, te!”. A levelének akkora hatása volt rám, hogy elmentem egy újságíró stúdióba. Mondjuk, hogy így kezdődött.

Ön mit tart fontosnak egy könyvben?

Számomra az a fontos, hogy olvastassa magát, ne tegyem le. Egyszer megkértem Lázár Ervint, nézze át az írásaimat, féltem, hogy nem lehet könyvet csinálni belőlük. Akkor Lázár Ervin olyan gyönyörűséget írt, hogy: „Úgy olvastam, mint diákkoromban a nyári vakációkon...” Számomra ez a legtöbbet jelentette...

Végezetül, hogyan fejezné be ezt a mondatot: Olvass többet, mert...?

Olvass többet, mert szabad lesz! Az olvasás elröpít. Igen. Talán így. Köszönöm szépen a beszélgetést. Én is köszönöm.

A riportot 2016. október 21-én készítette Hegyi Tamara 12. A osztályos tanuló. A fotókat készítették: Erdei Eszter és Hevesi Hanna 9. NyB osztályos tanulók